

3. Beszámoló* egy kísérleti osztályról

a) Tapasztalatok

A csoportok kialakítása szeptember első napjaiban történt meg. A gyerekek négyes, illetve hármas csoportokat alkotnak, szabad választás alapján. Kezdetben nehézségeket okozott, hogy egyáltalán nem tudtak csoportban dolgozni (nem volt munkamegosztás, mindenki ugyanazt akarta csinálni, az időt beosztani nem tudták, fele feladat elmaradt, hangoskodtak, veszekedtek, az osztály előtti produktumuk rendkívül gyenge volt, vagy egymás szavába vágtak, vagy nem voltak hajlandók megszólalni. A hibákért egymást okolták stb.).

Hosszú (fél éves) időszaknak kellett eltelnie ahhoz, hogy tanár és gyerek érezze ennek a módszernek az előnyeit. A folyamatban hetente érezhető volt egy kis eredmény, de igen kemény munka kellett ehhez. Ami előnye ennek a módszernek:

- a tanítás-tanulás módszere feltétlenül demokratikus,
- a tanulók önálló ismeretszerzésén alapszik,
- a gyenge tanulók állandó segítséget kapnak (ha igénylik),
- kibontakozhat, teret kaphat a tanulók személyisége (vidámsága, kedvessége, humora stb.),
- képessé válnak kapcsolatok kialakítására, közlékenyek, figyelnek egymásra, segítik egymást (például: megajándékozzák egymást, vigasztalják egymást), megtanulnak alkalmazkodni egymáshoz,
- mindenkinek többet kell dolgoznia, mint a frontális osztálymunkában,
- félévben matematikából bukás nem volt.

A legnagyobb eredmény, hogy a gyerekek szeretnek e módszerrel dolgozni, s amely pedagógus ezt egyszer „végiszenvedte” – bármily furcsa –, vissza fog térni hozzá, mert érezhetően magasabb foka a tanítás-tanulás folyamatának.

Aggályok és hátrányok:

Problémák adódnak a magatartás terén:

- szívesen „törődnek” egymással akkor is, ha nincs csoportmunka. Ez szinte törvényszerű, mégis zavaró;
- azokon az órákon, amelyekben nincs lehetőség a csoportmunkára, fegyelmezetlenek, nem hajlandók a gyerekek a frontális osztálymunkában dolgozni.

Kialakultak igen gyenge csoportok, amelyek léte a feladatok (feladatlapok) differenciálását teszi szükségessé. Ez plusz munkát ró a pedagógusra.

A kísérlet megkezdése előtt minden olyan egyszerűnek, természetesnek és evidensnek tűnt.

Hogy mindez hogyan valósítható meg, arról fogalmam sem volt. A szakirodalom tanulmányozása a „hogyan”-ra elméletben választ adott, a gyakorlati megvalósítás azonban ennél sokkal nehezebb volt. A kezdeti időszak gyötrelmes volt, s sokszor megfogalmazódott bennem a kérdés: érdemes-e, lesz-e ebből valami?

Egy év után azt mondhatom, hogy lett: érdemes volt csinálni. Formált engem, s átalakította a gyerekeket. Ha nem is minden órán, s nem ilyen formában, de a tanításomban sokszor fogom alkalmazni, abban biztos vagyok.

A munkám időben teljesen átrendeződött. Óra alatt az ember szinte „nem csinál semmit” – „csak” a gyerekek között van, figyeli őket, 30 percen keresztül. Az óravégi ellenőrzés nagy összpontosítást kíván. A tulajdonképpeni

---

* A „Beszámoló”-t az egyik kísérleti osztály tanítónője készítette a tanév végén

munka az óra előtt és után van. Óra előtt: feladatlapok készítése, gépelése, esetleg sokszorosítása. Óra után: azok ellenőrzése, értékelése. Készületlenül az órára bemenni egyszerűen nem lehet.

Ez az év mindenképpen meggyőzött arról, hogy a frontális osztálymunka elavult módszer. Szükség van a csoportbontásra, amelynek szempontja lehet:

- a szimpátia vagy
- az érdeklődési kör, vagy
- a teljesítmény, a tehetség.

Hogy környezetemnek milyen örömeket hozott, íme egy példa: saját kíváncsiságom kielégítésére kis felmérést írtam az osztályomban: „Szeretsz-e csoportban dolgozni?” címmel. 99% igen volt a válaszok között.

A gyerekek kreatívak, aktívak, szorgalmasak – ha látják értelmét. Állandó munkára kell őket kényszeríteni, különben fegyelmezetlenek. Fegyelmezetlenségük abból adódik, hogy minden és mindenki érdekli őket, mindenről van véleményük, s kényszert éreznek, hogy ezt el is mondják. Ha ez legálisan nem történik meg, akkor „illegális” körülmények között (csak a szomszédnak). A csoportmunkára éppen ezért voltak alkalmasak, itt találták meg önmagukat. Frontális munka esetén fegyelmezetlenek, akkor sem fojtják magukba véleményüket. Állandóan kézben kell tartani őket, ami azt jelenti, hogy következetesnek kell lenni, köztük kell élni, el kell fogadni egyes dolgaikat, el kell fogadtatni velük az én dolgaimat, időt kell biztosítani a számukra, feladatokat kell adni nekik és követelni kell!

Kollégáim is elismerik közösségi szellemüket, kreativitásukat, szervezőképességüket, önállóságukat. Van, hogy panaszkodnak fegyelmezetlenségükről, ami óra alatti hangoskodást jelent.

A második félév elején hat hetet hiányoztam. Egy nyugdíjból visszahívott pedagógus (tanár) helyettesített. Ez volt a véleménye: „Fegyelmezetlenek.” „Még sorakozni sem tudnak!” „Nem tudnak vigyázzban állni!” „Belekiabálnak az órába!” „Állandóan beszélnek a szomszédjukkal, fecsegnek!” „Nagyon aranyosak is tudnak lenni!”

Azt hiszem, hogy – ha az osztály egészét nézem –, tanulmányi eredményük nem javult. Érzésem szerint kicsit inkább csökkent. Ennek okát nem a kísérlet alkalmazásában látom, hanem a hosszú ideig tartó hiányzásomban.

A hat hét alatt, amíg beteg voltam, rengeteg rossz jegyet „szedtek be”, amit nem lehetett az osztályásnál figyelmen kívül hagyni. (Volt olyan felmérés, amelynél kettes volt a legjobb jegy!)

Ha egyes gyerekeket nézek, mindenképpen javulást tapasztaltam. (Például: M. a 2. osztályban igen rossz tanuló volt. Állandóan játszott, figyelmét tartósan egyszerűen nem lehetett lekötni. Idén, év elejétől kezdve mintha kicserélték volna! Végigdolgozza az órát, figyel, akar, irányít a csoportban, elkeseredik sikertelenség esetén. (Volt, hogy sírva fakadt!) A csoport sikere erőteljesen motiválja.)

Ellenségeskedő csoportok nincsenek. Versengenek egymással, de sportszerűen. Baráti társaságok vannak. Általában a csoport tagjai együtt barátkoznak, de nem kizáró ok a másik csoportba való tartozás sem. Van, hogy az összes lány vagy az összes fiú együtt játszik. Ritkán az egész osztály.

Sokkal többet olvasnak, mint tavaly. Mindent olvasnak. A tananyaghoz kapcsolódó dolgokat, meséskönyveket, gyerekeknek szóló könyveket, verseket, képregényeket. Hahotát, Kisdobos újságot stb.

b) A csoportok működéséről

Szorongva vártam, hogy a csoportok hogyan fognak elhelyezkedni (év elején). Attól félttem, hogy lesz olyan gyerek, akinek nem lesz helye.

Érdekes módon, a csoportalakítás minden nehézség nélkül történt. Mindenkinek volt helye.

A gyerekek várták a csoportmunkát. Sokat beszélünk róla, hogy milyen lesz, hogy lesz, hangsúlyozva, hogy munkáról és nem játékról van szó. Szeptember 4-én (másnap) elrendeztük a padokat négyesével, s oda ültek, ahova akartak. Simának tűnt a dolog. Megegyeztek, nem veszekedtek, nem tolongtak. Egyik csoport nem tudott elhelyezkedni úgy, ahogy megbeszélték, nekem sem panaszkodtak, így is elfogadták egymást.

Megkérdeztem: ki érzi úgy, hogy nem a megfelelő, szeretett helyre került? Ennél az 1. csoportnál megtörtént a korrekció.

Helyváltoztatások alkalmával „érdekes” indokok hangzottak el: „El szeretnék ülni”, mert

„V. állandóan tologatja a cuccokat és nem tologozik”

„Á. nem segít a napköziben”

„mindig csak ők együtt akarják csinálni a feladatot, és nekem nem engednek semmit”

„D. soha nem figyel, és ezért nem kapunk elég pontot”

„Á. akaratos, és mindent ő akar csinálni”

„mert lassú vagyok és Z.-ék elküldtek”

„mert D. soha nem fogad szót senkinek”

„mert előbb voltak mindig készen, mint én, nem ellenőrizték az enyémet. Így hiba volt benne és nem kaptunk elég pontot”

Csoporton belül kérték a helycserét az 5. csoportban. Indoklás: „Azért szeretnénk helyet cserélni, hogy a B. ne beszélgesse Á.-val, meg, hogy Z. segíthessen többet neki, így majd nem fog lemaradni!”

Október táján jöttek a csoportok azzal a meglepetéssel (először a 6. csoport), hogy nevet adtak maguknak (sárga sátor), és jelmonddal álltak elő, amely így szólt: „Sárga sátor a mi nevünk, ígérjük, hogy jók leszünk!”.

A „poén” jól csattant, ugyanis a csoport összetétele úgy alakult, hogy az ígéretre igencsak szükség volt! (Jók leszünk!)

A többieknek nagyon tetszett az ötlet, 5 ponttal jutalmazták őket, és plusz 5 pontot ígértek nekik, arra az esetre, ha az ígéretet – „jók leszünk” – be is váltják. (Megjegyzés: beváltották az ígéretet.)

Ezen felbuzdulva a többi csoport is kitalált magának nevet, lerajzolták, kitették a padra, később jelvényeket is készítettek, melyet vagy gombostűvel kítűztek, vagy a nyakukba akasztottak.

Naplókat is készítettek. Jegyezték benne, hogy milyen események történtek a csoport tagjaival és csoporttal. Például: január 5.: „Ma mi lettünk készen elsőnek matekórán.” December 18.: „Ma dicséretet kaptunk a jelenet-eljátszásáért.” Január 16.: G. miatt ma mínusz pontot kaptunk, mert nem dolgozott velünk.” Március 5.: „Kikaptuk a matek felmérést. B.: 5, J.: 5, V.: 4, É.: 5.” Mindezen tevékenység felkeltette az igényt arra, hogy a csoport tagjai már iskolán kívüli találkozzanak egymással.

Örömet és csalódást jelentett a hóvégi értékelés. Minden hónapban az összes szerzett pontot összeadtuk. Az első és a második helyezett jutalmat kérhetett. A két csoport megbeszélte egymással, hogy mit szeretnének. Nagy örömmel mentünk moziba, szánkózni, uszodába stb. A többiek bánatosan, csalódottan, irigykedve hallgatták, mikor elmeséltük nekik, hol voltunk, mit csináltunk. Volt, hogy a 3. helyezett kérlet, hadd jöhessenek ők is. A csalódás nem tartott sokáig, mert elkezdődött az új hónap „tisztá lappal”, „egyenlő esélyekkel”.

Már októbertől a gyerekek egyre több dolgot találtak ki, hogy plusz pontokat szerezhessenek. A naplókon, jelvényeken kívül szorgalmi feladatokat készítettek, az anyaghoz kapcsolódó könyveket, tárgyakat hoztak. A falijú-ságra dekorációt készítettek.

A májusi akadályversenyre benevezési lapot lehetett csinálni. Mind a kilenc csoport elkészítette, pedig nem volt kötelező. Miután megismerték a gyerekek a csoporton belül egymást, volt, akit „elküldtek”. Más csoport – bár nem szívesen – befogadta ezeket a gyerekeket is. Próbaidőt adtak nekik, s ettől tették függővé ottmaradásukat. Ha lejárt az idő, volt, hogy „eltanácsolták” őket, de ekkor előlépett egy másik csoport, amelyik „megsajnálta” a „kiszájtottakat” és újabb lehetőséget kínált nekik, szintén feltételekkel.

Volt, hogy megszabták, hány mínusz pontot szerezhethet a „befogadott” a csoportnak.

Törvényeket is alakítottak maguknak, hogy mit lehet s mit nem. Dicsérték is egymást siker esetén, elmarasztalták egymást, ha negatív élményben részesültek. (K. Zoltán: egy-egy mínusz pont szerzésekor úgy elkeseredett, hogy percekig nem szólt senkihez, sőt gyakran sírva is fakadt.)

4. Esetleírás (kísérleti napló)

Ha egy pedagógus úgy gondolja, hogy érdemes megpróbálkozni a kiscsoportos tanulásszervezéssel, és az „eredmények” láttán felbuzdulva hozzáfog a megvalósításhoz, rendkívül nehéz helyzetbe kerül. Kétségek és bizonytalanságok özöne várja, már az első napoktól. Ez a fejezet nekik is készült. Ebből az esemény- és gondolatorból láthatja, hogy nem csak őbenne vannak kétségek, ez a folyamat természetes velejárója, de meg lehet és – érdemes – birkózni velük.

Ha egy kutató az empirikus vizsgálatok mellett a hétköznapi életközelségében is meg akarja ismerni a folyamatot, a gyerekek egymás közötti kapcsolatait, a pedagógus „technikáit”, küzdelmeit és az egész működési mechanizmusait, itt talál magának bőséges élményanyagot.

A napló az említett öt kísérleti osztály egyikében készült. A pedagógus, az iskola és a gyerekek inkognitójának a megőrzése érdekében a neveket megváltoztattuk illetve nem jelöljük. Olyan mély kapcsolati dimenziók válnak itt nyilvánossá, hogy egyikünk sem szeretné, ha név szerint is így megjelenne. Amikor a naplót rendezni kezdtük, pedagógus kollégám – az érthetőség miatt – utólag néhány gondolattal kiegészítette a szöveget. Ezeket a sorokat kisebb betűkkel szedve találjuk a szövegben.

Szeptember 2. Felvettem a csoportos munka kérdését. Kicsit félve vezettem fel a témát, és a legnagyobb meglepetésemre szívesen fogadták, sőt, azonnal át is alakították a tantermet, s kevés töprengés után ki is alakultak a csoportok. Lett egy 7, egy 6, két 5, és két 2 fős csoport. Ági hiányzott. Meglehetősen tanácstalanul álltam közöttük. Hirtelen sok lett bennem a kérdőjel. Az egyik csoport nem túl nagy-e, a másik nem kicsi-e. Milyen szempont szerint csoportosultak? Mennyire jól választották meg a helyüket? No és a fő kérdés: hogy is lesz akkor ezután?

Szeptember 7. Az olvasókönyv második olvasmányát olvastuk. Hogyan lett az anyag és a homok? Sokat és jól beszélnek. Tamás, Kitti, Linda és Gyuri sokat tud a témáról. Péter dolgozik, de nagyon félszeg. Dorottya nem akar szerepelni, sőt beszélni sem. Kipróbáltuk a csoportmunkát, és nagyszerűen ment.